

Verslag Duo–dag Allochtone jongeren tussen school, werk en samenleving

Datum: 17 november

Locatie: Amsterdam, De Meervaart

Op donderdag 17 november organiseerde het Kennisnet Integratiebeleid en Etnische Minderheden (KIEM) de bijeenkomst: Allochtone jongeren tussen school, werk en de samenleving. De bijeenkomst is bedoeld om een helder beeld te krijgen van de knelpunten voor participatie van allochtone jongeren in de samenleving. Daarnaast wordt de duo–dag aangegrepen om te bedenken welke beleidsmatige interventies bij kunnen dragen aan het oplossen van deze knelpunten. De dag bestaat uit twee gedeelten. De ochtend is gevuld met drie presentaties en 's middags nemen deelnemers deel aan workshops.

Na het openingswoord van dagvoorzitter Roy Tomeij wordt de bijeenkomst op originele wijze ingeleid door Farouk, VMBO–scholier en rapper. In twee raps stelt hij twee belangrijke onderwerpen aan de kaak; de werkloosheid onder jongeren en de slechte naam van het VMBO. Volgens Farouk is het slechte imago van het VMBO nergens op gebaseerd, het biedt een goed diploma en kansen op de arbeidsmarkt. De motivatie moet echter uit jezelf komen en kans op succes is niet afhankelijk van je achtergrond. Dat de werkloosheid onder jongeren groot is, ook onder jongeren met een diploma, is volgens hem te wijten aan het feit dat er een banentekort is en er te weinig stageplaatsen beschikbaar zijn. Tomeij sluit hierop aan met de opmerking dat een betere communicatie tussen scholen en bedrijven en een betere begeleiding van de scholieren gerealiseerd moet worden om deze problemen terug te dringen.

Toelichting op het Jaarrapport Integratie 2005

Mérove Gijsberts is onderzoeker bij het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en gaat in haar presentatie dieper in op de cijfers die naar voren zijn gekomen in het Jaarrapport Integratie 2005. Dit rapport beschrijft de positie van etnische minderheden in Nederland en recente ontwikkelingen op het gebied van integratie. Aan de orde komen thema's als: demografie, inburgering, onderwijs, arbeid en inkomen. Het rapport gaat tevens in op sociaal–culturele aspecten van integratie en geeft de laatste stand van zaken van concentratiewijken, beeldvorming, criminaliteit onder jongeren en de positie van allochtone vrouwen.

In haar presentatie gaat Gijsberts voornamelijk in op de cijfers die betrekking hebben op allochtone jongeren. De hoofdconclusie die uit het rapport getrokken kan worden is dat het niet goed gaat met de positie van allochtonen en dat jongeren de meest kwetsbare groep vormen als het gaat om werkloosheid en criminaliteit. Het meest zorgelijk is de taalachterstand, wat doorwerkt in het volgen van onderwijs en de doorstroom naar vervolgopleidingen. De gemiddelde taalachterstand bij Turkse en Antilliaanse leerlingen in groep acht van het basisonderwijs is 2,5 jaar. In verhouding tot de taalachterstand bij autochtone leerlingen wordt hier te weinig geld voor uitgetrokken. In vergelijking tot autochtone jongeren, zakken allochtone jongeren vaker voor hun examen en hebben ze een gemiddeld lagere startkwalificatie als ze op de arbeidsmarkt komen. Gijsberts merkt hierbij op dat deze cijfers niet overwegend negatief geïnterpreteerd moeten worden, omdat een lager niveau niet per definitie een kleinere kans op succes op de arbeidsmarkt betekent. In het voortgezet onderwijs is een hoge uitval van allochtone jongeren op het VMBO, maar opmerkelijk genoeg ook in Havo–5– en VWO–6–klassen.

Op het gebied van criminaliteit zijn Antilliaanse, Surinaamse en Marokkaanse jongeren oververtegenwoordigd bij verdenking van een misdrijf. Mogelijke problemen die hier mede invloed op hebben zijn de slechte economische situatie en de werkloosheid onder de ouders van deze jongeren. Het aantal jongeren dat terugvalt in de criminaliteit is vooral onder Marokkanen en Antillianen zorgwekkend hoog.

Daarnaast komen ook positieve ontwikkelingen uit het rapport naar voren, met name als het gaat om participatie van allochtone meisjes in het voortgezet onderwijs en in de doorstroom naar HBO en universiteit. Ook zijn er stijgende trends die pas op lange termijn merkbaar zijn. Er ontstaat een allochtone middenklasse, het gemiddelde functieniveau waarmee ingestroomd wordt op de arbeidsmarkt ligt steeds hoger en de participatie van vrouwen stijgt, zowel in het onderwijs als op de arbeidsmarkt. Gijsberts benadrukt dat met 'allochtone jongeren' een zeer diverse groep wordt bedoeld die onderling nogal verschilt in cijfers.

Op beleidsmatig niveau moet aandacht geschonken worden aan:

- het wegwerken van taalachterstand;
- opleiding als prioriteit voor structurele verbeteringen;
- het tegengaan van discriminatie, omdat het motivatie beïnvloedt, samenhangend bevordert en een positief toekomstbeeld geeft;
- achterstandswijken, om een negatieve beeldvorming tegen te gaan;
- de conjunctuur, waardoor verslechtering van de economie met name invloed heeft op werkloosheid onder allochtonen, die vanwege het lage opleidingsniveau sneller buiten de boot vallen.

Tenslotte zegt Gijsberts dat achterstanden niet binnen één generatie in te halen zijn en dat ook geduld voor nodig is om resultaten te boeken. Daarnaast moet meer aandacht komen voor de sociaal-economische achterstand als oorzaak voor problemen in plaats van ze alleen op sociaal-cultureel niveau te bekijken.

De rol en positie van allochtone ouders

Margalith Kleywegt is auteur en redacteur van Vrij Nederland. In haar boek "Onzichtbare ouders. De buurt van Mohammed B.", beschrijft ze haar ervaringen die ze opdeed toen ze meeliep op een Amsterdamse VMBO-school en met allochtone scholieren mee ging op huisbezoek. In haar presentatie haakt ze in op de actuele situatie in Parijs, belicht ze enkele van die beschrijvingen uit haar boek en geeft vervolgens haar visie op de huidige situatie.

De kans dat een dergelijke opstand, als in Parijs, zich in Nederland ook voor zal doen acht Kleywegt klein. In vergelijking tot Parijs, beperken de achterstandswijken zich in Amsterdam tot buurten in Osdorp, Geuzenveld en Bos en Lommer en is ook de stemming in die buurten minder grimmig. Een overeenkomst is wel dat beide groepen zich buitengesloten voelen.

Voor haar boek bezocht ze onder andere de Junior Calvijn school, een VMBO in Osdorp waar het merendeel van de scholieren allochtoon is. Ze woonde daar een geschiedenisles bij over de Jodenvervolging in de tweede wereldoorlog en maakte mee dat een paar opstandige leerlingen antisemitische teksten uitten. Ze vroeg zich af of hier sprake was van groepsantisemitisme of een uiting van baldadigheid. Ook was ze nieuwsgierig naar de rol van de ouders in de schoolgang van hun kinderen. Hoe kijken die ouders naar de maatschappij, hebben ze zich bezig gehouden met de schoolkeuze van hun kinderen, weten ze iets van de situatie op school en kennen ze de betekenis van de leuzen die hun kinderen roepen? Om in contact te komen met die ouders werden via de school brieven verstuurd, met het verzoek van Kleywegt om een keer langs te mogen komen.

Kleywegt viel op dat ouders weinig betrokken zijn bij het (school-) leven van hun kinderen, mede doordat ze vaak hun eigen problemen hebben. Taalachterstand is een veel voorkomend probleem, net als het zich niet prettig voelen in het land of in de buurt waar ze wonen. Allochtone ouders in probleemwijken blijken vaak geen idee te hebben van de situatie op school, doordat kinderen niets vertellen en de school ze niet betreft bij de opleiding van hun kinderen. De ouders vinden het moeilijk om sociale contacten aan te gaan omdat ze het gevoel hebben er niet bij te horen of omdat ze zich

wegens een taalachterstand niet kunnen uitdrukken. Daarbij komt dat sommige ouders hier bewust niet in investeren, omdat ze binnen een paar jaar weer terug willen naar het land van herkomst. Daarnaast werkt de bureaucratie in Nederland niet mee. Kleywegt noemt het voorbeeld van Jason die spijbelde van school omdat hij gepest werd. De school probeerde de ouders te bellen, stuurde brieven, vergaderde over hem en nam contact op met een leerplichtambtenaar. Er was echter niemand die op het idee kwam om eens bij hem thuis langs te gaan, twee straten verderop. Uiteindelijk is Jason bijna een jaar niet op school geweest, hing hij op straat en pleegde kleine delicten. Dit had voorkomen kunnen worden door direct actie te ondernemen. Het schoolbestuur en de leerplichtambtenaar hielden echter vol niets fout te hebben gedaan.

Hoewel hierover veel rapporten worden geschreven en veel debatten over worden gevoerd, vindt Kleywegt dat te weinig actie wordt ondernomen. Het is duidelijk dat segregatie toeneemt, veel gezinnen een geïsoleerd bestaan leiden en de taalachterstand nog steeds erg groot is. Zolang allochtone ouders geen verbondenheid voelen met Nederland, zullen hun kinderen dit ook niet voelen. Ouders die de taal niet machtig zijn zullen niet betrokken raken bij de opleiding van hun kinderen en zonder betrokkenheid is er ook geen controle op allochtone jongeren. Er zal dus eerst actie ondernomen moeten worden met betrekking tot structurele, onderliggende problemen van de ouders om vervolgens de problemen van de jongeren goed aan te kunnen pakken.

Interculturele verhoudingen op Amsterdamse scholen

Eva Klooster is oprichter van de stichting Voorbeeld, die onderzoek doet en projecten steunt met betrekking tot de multiculturele samenleving. In opdracht van de gemeente Amsterdam heeft de stichting onderzoek gedaan naar interculturele verhoudingen op Amsterdamse scholen, zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs. In haar presentatie toont ze de onderzoeksresultaten en geeft ze suggesties voor (beleidsmatige) interventies.

De gemeente gaf opdracht voor dit onderzoek nadat een school in de Pijp alarm had geslagen over verslechterde verhoudingen en radicale uitingen. Het onderzoek achterhaalt of de situatie op deze school op zichzelf staat, of dat er sprake is van een tendens. Medewerkers van 90 scholen uit alle stadsdelen werden betrokken in dit onderzoek.

Binnen het primair onderwijs lijkt sprake te zijn van een algemene verruwing van omgangsvormen. Dit is mogelijk het gevolg van een toename van het aantal zorgleerlingen, toename van confrontaties met geweld en het sociaal-economisch milieu waar de leerlingen in opgroeien. Leerlingen die speciaal onderwijs zouden moeten volgen, zitten niet op de goede plek en zijn misschien eerder geneigd tot criminaliteit en radicale uitingen. De kwaliteit van het onderwijs zou op dit punt verbeterd moeten worden. Toch zijn docenten over het algemeen redelijk tevreden over de schoolprestaties van etnische minderheidsgroepen. De buitenschoolse situatie laat echter een ander beeld zien. Er is weinig interculturele omgang en het toezicht van de ouders is gering. De ouders onderling hebben weinig interactie, ook binnen de eigen groep. Moderne moslims hebben bijvoorbeeld geen omgang met traditionele moslims. Dit belemmert ook de interactie tussen hun kinderen.

Met betrekking tot het voortgezet onderwijs is dezelfde verruwing te merken, met een piek op het VMBO. De geïnterviewden zeggen een verband te zien tussen de toename van zorgleerlingen met grensoverschrijdend gedrag en de betrokkenheid in criminaliteit buiten de school. Na school vindt de omgang van leerlingen plaats in geïsoleerde groepjes. Het onderzoek concludeert dat de interculturele verhoudingen de laatste jaren nauwelijks veranderd zijn en dat slechts 4 van de 25 scholen echt ontevreden zijn. Toch vindt Klooster de resultaten zorgwekkend. Doordat leerlingen zich niet geaccepteerd voelen vindt terugtrekking naar de eigen groep plaats. De identificatie met en het vertrouwen in de Nederlandse samenleving worden steeds minder, wat leidt tot meer radicale

uitspraken, provocatie en extremisme. Hoewel 70% van de docenten radicalisering interpreteert als pubergedrag, moet er wel aandacht geschonken worden aan de onderliggende boodschappen. Het kan voor verbaal minder sterke leerlingen een middel kunnen zijn om aandacht, acceptatie en bevestiging te vragen, terwijl het bij anderen een teken is dat ze zich afkeren van de Nederlandse maatschappij.

Aan de overheid is de taak om de problemen te duiden en docenten extra ondersteuning te bieden bij het omgaan met die problemen. Op sommige scholen gaat het een stuk beter dan op andere, maar er is nauwelijks een verspreiding van expertise. Bevorderende factoren zijn:

- een gemengd team van leerkrachten;
- ouderbetrokkenheid;
- het bundelen en verspreiden van expertise;
- aandacht binnen het onderwijs voor identiteit en herkomst;
- het aanbieden van stageplekken om leerlingen de kans te geven positieve ervaringen op te doen binnen de maatschappij;
- door middel van jongerendebatten ruimte geven voor gevoelens van frustraties en ze zelf laten nadenken over manieren om daar iets aan te doen.

Tenslotte benadrukt Klooster dat direct contact met allochtone jongeren erg belangrijk is. Het geeft ze het gevoel dat naar ze geluisterd wordt, dat er iets aan gedaan wordt en dat ze zelf ook iets kunnen doen. De kloof zal niet gedicht worden, maar de onverschilligheid kan wel doorbroken worden.

Plenaire discussie

Na het volgen van de drie presentaties was er ruimte voor een plenaire discussie, waarin de volgende punten aan de orde kwamen:

- Vanuit de zaal werd het idee geopperd om ouders niet alleen te betrekken, maar dat zij ook kunnen participeren in het onderwijs. Het probleem moet echter niet alleen bij de ouders neergelegd worden. Jongeren moeten inzicht krijgen in wat er al gedaan wordt en daar ook open voor staan. Overheden en gemeenten werken hard, maar vaak komt dat niet goed over bij jongeren. Vaak wordt gesuggereerd dat de jongeren een slachtofferrol aannemen, waardoor communicatie en projecten stagneren. Als reactie hierop wordt gezegd dat het benoemen van een slachtofferrol te makkelijk is en ook niet relevant is voor de discussie.
- Om communicatieproblemen op te heffen werden in de gemeente Amsterdam deelnemers van taalcurssussen opgezocht en geïnformeerd over de vormen van onderwijs om zo ouderbetrokkenheid te vergroten. Ook bestaat het idee voor het opzetten van een klankbordgroep om van daaruit een vraaggericht beleid te voeren.
- Daarnaast bestaat er een emotionele kloof tussen gemeenten en allochtone jongeren. Hoewel de gemeente projecten initieert en ondersteunt, wordt zij nauwelijks vertegenwoordigd tijdens de uitvoering. Dit geeft de doelgroep het gevoel van desinteresse en een gebrek aan betrokkenheid.
- Confrontatie is een goede manier om verder te komen. Vaak worden initiatieven goed gestart, maar zwakt de motivatie na verloop van tijd af. Hoewel het veel energie kost moeten die initiatieven wel goed ondersteund en begeleid worden.
- Overigens rijst de vraag waarom frustratie ervaren wordt op het moment dat de gemeente niet aanwezig is bij de uitvoering van positieve projecten. Als antwoord daarop wordt gezegd dat het niet gaat om een schouderklopje of een vorm van bevestiging, maar dat het gevoel van betrokkenheid heel belangrijk is en dat initiatiefnemers graag merken dat ze serieus genomen worden.
- In het publiek wordt opgemerkt dat het jammer is dat huidige projecten vaak dienstverlenend zijn. Op economisch gebied wordt weinig actie ondernomen, terwijl hier een groot knelpunt zit. Daarnaast voeren gemeenten vaak verschillend beleid en worden weinig structurele verbeteringen geboekt. Tweede-fase acties zouden hier een antwoord op kunnen zijn. In

Lelystad is een samenwerkingsverband tussen de gemeente en het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI), om toe te zien op een directe uitvoering van de voorgenomen plannen.

- Ondanks het grote aantal initiatieven, ontbreekt adequate coördinatie en afstemming. Het schort aan communicatie en verspreiding van expertise, waardoor te vaak 'het wiel wordt uitgevonden'. Hierop wordt vanuit het publiek gereageerd met de opmerking dat de realisatie van landelijke projecten goed verloopt, maar dat voor de gemeente juist op kleine schaal succes geboekt kan worden. Hierbij wordt verwezen naar het voorbeeld van twee scholen naast elkaar die van elkaar niet weten hoe ze omgaan met dezelfde problemen.
- Om communicatieproblemen en onbegrip te bestrijden komt de Adviesgroep Inburgering met het idee om aan nieuwkomers uit te leggen hoe de gemeente, de politiek en het spanningsveld daartussen werken. Begrip van het bestuurlijk en uitvoerend beleid maken participatie van allochtone jongeren makkelijker.
- Tenslotte wordt opgemerkt dat de gemeente zelfhulporganisaties hun werk moeten laten doen. Daarbij zijn betrokkenheid, ondersteuning en transparantie natuurlijk wel belangrijk.

Workshop 'Coaching op school'

In deze workshop, geleid door Anita van der Stap (projectmanager), projectmanager en Eva Klooster (projectleider Stichting Voorbeeld) komen projecten aan de orde die scholieren motiveren voor en betrekken bij het bedrijfsleven.

Met het project 'Ondernemen doe je zo' worden VMBO-scholieren uitgedaagd zich te verdiepen in en na te denken over het ondernemersschap. Onder scholieren blijkt een idealistisch beeld te bestaan om zelf een bedrijf te starten. Maar over de uitvoering van dergelijke ideeën hebben zij weinig kennis. Het doel van het project is om het enthousiasme te behouden, maar vooroordelen weg te nemen en de slechte verhouding tussen winkeliers en scholieren in Oud-West te verbeteren. Door eerst klassikaal stil te staan bij wat ondernemersschap nu precies is en vervolgens mee te lopen binnen die bedrijven krijgen scholieren inzicht en leren ze kritisch na te denken. Aan het einde van het project wordt van hen verwacht aanvullingen of verbeteringen te presenteren aan de ondernemingen.

Een soortgelijk project richt zich op het stimuleren van scholieren om een positiever beeld te krijgen van hun kansen op de arbeidsmarkt. In de aanpak van jeugdcriminaliteit worden vaak alleen de negatieve kanten belicht terwijl je bij de bestrijding daarvan juist aandacht moet geven aan positieve punten. Deelnemende scholieren worden in contact gebracht met positieve voorbeelden, waarmee ze zich kunnen identificeren. Daarnaast worden ze aangesproken op hun eigen capaciteiten en vaardigheden. Dit alles wordt op video vastgelegd, wat een extra stimulans is om zelf goed na te denken. De DVD die hiervan is gemaakt, wordt nu als lesmateriaal op andere VMBO-scholen gebruikt.

Workshop 'Waardevolle sportparticipatie'

Workshopleider is Bep de Waard, senior beleidsadviseur van de Nederlandse Christelijke Sport Unie (NCSU). Aan de hand van een praktijkstudie licht zij de methodiek toe die de maatschappelijke betrokkenheid van allochtonen bevordert door middel van sport, maar die ook in andere projecten gebruikt kan worden. De aanpak bestaat uit een voorbereidings- en uitvoeringsfase waarbij bestaande methodieken, zoals good-practices, aangepast en gebruikt worden. De combinatie van bestaande projecten, het delen van expertise, de ondersteunende netwerken en tussentijdse evaluaties maken de aanpak niet nieuw, maar wel uniek.

De Waard onderscheidt de volgende belangrijke peilers projecten die sportparticipatie bevorderen:

- Een goede voorbereiding.
- Heldere meetbare doelen.
- Een duidelijk plan van aanpak.

- Het raadplegen van literatuur en deskundigen.
- Een evaluatie en het meten van veranderingen.

Workshop Aanval op de Uitval

Deze workshop richt zich op de schooluitval van allochtone jongeren. Onder begeleiding van Mirjam Maasdam, projectleider Aanval op de uitval, gaan deelnemers interactief aan de slag met de onderliggende problemen. In overleg komen zij tot mogelijke oplossingen om de schooluitval onder allochtone jongeren te bestrijden. Een verslag van deze workshop verschijnt binnenkort op de website van KIEM, www.integratie.net

Werkbezoek in Amsterdam–West

Een tiental deelnemers brengt onder leiding van wijkregisseur Ton Smakman een bezoek aan Amsterdam–West. In vogelvlucht introduceert Smakman de wijk aan de deelnemers aan de hand van zijn eigentijdse werkwijze. Met een open houding staat hij als agent in de wijk. Hij benadrukt dat de politie niet louter dient als repressief instrument, maar ook op buurtniveau preventief te werk kan gaan. Hierbij is het belangrijk dat een agent zich in de buurt laat zien, interesse uitstraalt en belangstelling toont aan buurtbewoners. Smakman omschrijft dit zelf als het zoeken naar de balans tussen preventie en repressie. Tijdens een korte rondleiding laat hij aan de deelnemers zien hoe met deze aanpak sympathie onder en samenwerking met buurtbewoners ontwikkelt.

Smakman benadrukt dat het aan de gemeente ligt om ruimte voor deze werkmethode te creëren. De gemeenten hebben een rol om een beleidskader te schetsen en infrastructuur te verbeteren. Hieronder valt onder andere het stimuleren van zelforganisaties. In dit systeem worden ouders bereikt via moskeeorganisaties en buurtvader–projecten. Jongeren krijgen de ruimte via jongerenorganisaties, die gestimuleerd worden door autoriteiten. Een voorbeeld hiervan is het jeugdthunk in de wijk. Representatie van jongeren kunnen zij zelfstandig regelen. Dit draagt bij tot erkenning van allochtone jongeren. De politie hoort de wijk tot in de ‘haarvaten’ te volgen, aldus Smakman. Streng waar noodzakelijk, maar altijd redelijk. Communicatie en inlevingsvermogen in de buurt zijn hiervoor van cruciaal belang.

Nawoord

In het nawoord herhaalt Margo Groenewoud de doelstelling van deze dag. Het onderwerp ‘jongeren’ is een Europees tophema en om op beleidsmatig niveau aan problemen te werken moet uitgegaan worden van de belevingswereld van deze jongeren. Belangrijk is ook om niet alleen stil te staan bij wat en waar het mis gaat, maar ook wat verbeteringspunten zijn en welke voornemens daaruit volgen. Vandaar dat zij de deelnemers vraagt wat deze bijeenkomst hen heeft bijgebracht en of er nieuwe ideeën zijn ontstaan.

Vanuit de deelnemers wordt gereageerd met de volgende opmerkingen:

- De doelgroep ‘jongeren’ is te breed. De doelgroep moet geïnventariseerd, in welke situaties jongeren zich bevinden en op welke manier zij naar hun eigen situatie kijken.
- Het is opvallend hoe moeizaam het gaat om met overheidsbeleid alle individuen te bereiken. Er moet meer gekeken worden vanuit het individu, vanuit de mogelijkheden en vanuit de vraagkant. Dit kan door middel van personal coaches, mentoren of begeleiding van voorbeeldpersonen die succes hebben geboekt. Hier ligt een maatschappelijke rol van burgers op het gebied van organisatie, coördinatie en motivatie.
- Jongeren moeten geconfronteerd worden met de realiteit en in aanraking gebracht worden met voorbeelden. Op die manier wordt het enthousiasme behouden en tegelijk de verheerlijking of negatieve vooroordelen weggenomen.

- Schooluitvallers moeten een tweede kans krijgen. Dit kan gerealiseerd worden door een bundeling van disciplines die contact legt met die jongeren en ze uit de negatieve spiraal trekt.
- De duo-dag wordt afgesloten met de opmerking dat de integratie vooruit gaat. Educatie en de benadering van jongeren moeten worden toegejuicht, waarbij de overheid een regiefunctie heeft.